

הַלְבוּת בְּרַבְת הַפְּרוֹת סִימָן רד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

וְשִׁקְדִים מְרִים, צִיָּן לְעִיל בְּסִימָן רב קְעִיף ה'.

9) שם כתב השו"ע שנוברך עליהם 'בורא פרי העץ' מחמת אכילת הקליפה, ובטעם החילוק בין מרים למתוקים כתב במשנ"ב שם (ס"ק לה) שמאחר שהמרים לא יהיו ראויים לאכילה כלל בגדולתם, נוטעים אותם על דעת לאוכלם בקטנותם [את קליפתם].

[משנ"ב ס"ק יג]

תְּבוּאָה שְׁלֵא הִבְיָאָה שְׁלִישׁוֹ.

10) ולגבי סובין, כתב בשו"ת אגרות משה (אבד"ע ח"א סי' קיד) שאף שהם מחמשת המינים מי"מ הואיל ונעשו מקליפות ברכתם 'שהכל'. ודעת הגרי"ש אלישיב (אבני ישפה ח"ד סי' כט) שבזמנינו שנתרבו האוכלים סובין, יש להסתפק שמא ברכתם 'בורא פרי האדמה', כי נהפך דינם להיות כחיטים. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' טו) הסתפק האם יש לברך עליהם 'בורא מיני מזונות', או שמא כשם שלגבי קמח נפסק בשו"ע שמברכים עליו 'שהכל' משום שיש לו עליו אחר כשיעשו ממנו פת, הרי גם המורסן יש לו עליו אחר כשיעשו ממנו פת, שהרי עני אוכל פתו בעיסה מעורבת עם סובין ומורסן, ואם כן גם ברכתם 'שהכל'. הוסיף, שבאופן שיערב סובין עם יוגורט וכדומה, יש להסתפק עוד האם יש לברך 'בורא מיני מזונות' הואיל וכונתו בשביל אכילת הסובין [להקל על העיכול]. ואף שהם המיעוט הואיל והם מין דגן אינם בטליים, או שמא כיון שאינכם רק לרפואה, הרי זה כאילו באו רק לדבק את המאכל [ולא לסייע להטעימו] וברכתם 'שהכל'. ומסיק שם שיש לברך עליהם 'שהכל', ומי"מ ראוי לאוכלם בתוך הסעודה, או לאכול דבר שברכתו 'בורא מיני מזונות' ודבר שברכתו 'שהכל' ולפטור את זה.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְלֹא דוֹקָא דְשַׁעְרֵי, דְּהוּא הָדִין קָמַח שֶׁל כָּל חֻמְשַׁת מִינֵי דָגָן, כְּמִבְאָר לְקָמֵן בְּסִימָן רח קְעִיף ה' וכו', קָא מְשַׁמַּע לָן בִּינָן דְּאֵינָה לָּהּ הִנְאָה מִפְּנֵי בְרוּכֵי.

11) ובטעם הדבר שאין מברכים על קמח 'בורא פרי האדמה', כדון האוכל חיטה או שעורה חיה, כתב לקמן (שם ס"ק כ) שכיון שהשתנתה החיטה שנטחנה ועומדת להתעלות לעשות ממנה פת, יצאה מכלל פרי ולדרך אכילתה לא באה.

12) והטעם שמברכים על קמח שעורים אף שהוא מזיק, ואין דינו כשמן שמבואר בשו"ע לעיל (סי' רב ס"ד) שאין מברכים עליו מפני שהוא מזיק, ביאר הגרי"ג קרליץ (חוט שני ברכות עמ' קפג) שהאוכל קמח שעורים נהנה בשעת האכילה כדרך אכילה, ורק שאחר כך זה משפיע על גופו ומזיק לו, מה שאין כן שמן, שבשעת השתייה מידק לגופו ואינו נהנה ממנו כמבואר במשנ"ב שם (ס"ק כז), ולכן אינו מברך כלל. וכונת חז"ל ששמן מזיק, היינו שאדם אינו יכול לסבול כשהשמן בפיו ולא רק שאין לו הנאה בזה, והרי זה נחשב 'מזיק' מחמת שמפריע לו את האכילה. וכעין זה ביאר הגרי"ש אלישיב (שעורי ברכות עמ' שעה-שעט) והגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות לא), [ואף שבחיי הרעק"א (ברכות לה, ב) מבואר שהטעם שאין מברכים על דבר המזיק הוא מפני שלא תיקנו לברך ולהודות לה' יתברך על דבר שאדם עושה באופן שמזיק לגופו, הוורו הגרי"ש אלישיב (שם) והגרי"ג קרליץ (שם)]

שלהלכה אין לפטור מטעם זה לברך על דבר המזיק שנהנה מאכילתו, וכמבואר בשו"ת משיבת נפש (סי' יט) שיש לברך, ובפי שדקדק בשו"ת מהר"ם שיק (אוי"ח סי' רס) מהשו"ע לקמן סי' תעב סי'. וראה מה שכתבנו להלן ס"ק מז).

[משנ"ב ס"ק יט]

אָבֵל פְּרוֹת שֶׁהֵן טוֹבִים לְמֵאֲכָל, אָפְלוּ גְדֻלִים בְּעִרְוֵם מְאֲלִיָּהּ וְכו', יֵשׁ לְכַרְךָ עֲלֵיהֶן 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲרָמָה'.

13) וכן כתב לעיל (סי' רג ס"ק ה) גם לענין פירות העץ, וראה מה שכתבנו שם לענין פרי הסברס.

[משנ"ב ס"ק כ]

קִיָּק'ל'.

14) ולקמן (סי' תמ"ד ס"ק מד) כתב שקצח הוא קימל, וראה מה שכתבנו שם, ובחז"א (מעשרות סי' א ס"ק כד) הביא שני צדדים בזה.

[משנ"ב ס"ק כא]

וּמִיָּרֵי בֵּין בְּרִטְבִּין וּבֵין בִּישְׁוִין, וְכֵן אִם רָקֵן בְּדִבְשׁ, נִמִּי 'שֶׁהִלְל'.

15) אמנם לענין פלפלים יבשים, כתב לעיל (סי' רג ס"ק ט) שאם רקחם ברבש מברך עליהם 'בורא פרי האדמה', וביאר החידושי בתרא שפלפלים מיועדים לאכילה [כפר"ח] על ידי שמרקחים אותם, ואילו 'אני"ס' מיועד רק להטעים מאכל אחר.

[משנ"ב ס"ק כב]

אָבֵן אִם שֶׁלֵּק אֶת הָאֲנִי"ס מְבַרְךָ עַל מִיָּמִיו 'בּוֹרָא פְּרִי הָאֲרָמָה', דְּלִקְחֵי קָמָא לְהַטְעִים דְּבָר הַמְתַּבְּשֵׁל בּוֹ.

16) ובביאור הענין, העיר הגר"ח"פ שיינברג (חידושי בתרא) שלכאורה צריך עיון, מה בכך שהאני"ס עומד לכך, אדרבה כיון שהוא עשוי להטעים הוא בטל לדבר שנהנה ממנו, וצ"ח שבתהלה לחדד (סי' רב ס"ק ו) הקשה עוד, במה הוא חלוק מתה שהעלים שלו עשויים להטעים את המים, ותירץ התהלה לחדד, שכאן מדובר שנתן את האני"ס בתבשיל כדי להטעימו, ולפיכך נחשב כאוכל ולא כמשקה, ודינו כמי שלקח שברכתם 'בורא פרי האדמה', מה שאין כן בתה שניתן במים כדי להטעימם ונחשב כמשקה, ולפיכך ברכתו 'שהכל'.

[משנ"ב ס"ק כג]

עַד שֶׁרָאוּ לְשֶׁתוֹת'.

17) ואם עירב חומץ עם מי שלקות, כתב השו"ע הרב (סי' רב ס"י), שאם מתכוון לרפואה כגון שחושש בשיניו ומגומע בהם חומץ, אלא שכיון שהוא חזק ואינו ראוי לשתיה מערבו במי שלקות, באופן כזה מי השלקות טפלים, והחומץ נחשב כעיקר אפילו אם הוא מועט, ומברך עליו 'שהכל'. ואם אינו מתכוון לרפואה, החומץ בטל ברוב במי השלקות, ואם החומץ הוא הרוב, הואיל ונחלקו האחרונים האם יברך 'שהכל' מחמת שהחומץ הוא הרוב, או שמכיון שאי אפשר לשתותו בפני עצמו ברכת השלקות, לכן מספק יברך 'שהכל' על החומץ ופטור בזה את המי שלקות.

באר הגולה

קיא

תלכות ברבת הפרות סימן רד

ג שם במשנה לפורש
הרא"ש ד ה"א"ש
סכהיא דיקא סא
ה פבא פתרא צו
ועבורה ותי טו

פלמיטו (טו), ועל (י) לולביי גפנים, ועל שקדים (יא) מתוקים שאוכלים אותם (יב) קשהם רבים בקלפיהם, ועל חיזיו, והוא (יג) שחת, ועל קרא (יד) חסה, ועל (טו) קמחא דשערי, ועל שברתמרים (טז) ושברשעורים, (יז) ועל מי (יח) [ו] שעורים שמבשלים לחולה, ועל (יח) עשבי (י) דרבא (יט) שאינם נרעים, ועל שקת שקורין אניט"ו (רז) לומר, (מ) אניט"ו (כ) ועל (ט) במון נכסבור (כא) דלטעמא עבידי (כב) ולא לאכילה, ועל יחמץ שערכו במים (כג) עד שראוי לשחות, מברך 'שהכל': ב על החמץ לבדו (כד) 'אינו מברך בלום מפני שהוא (י) [ו] מזיקו: ג (כה) ריחה חלא (פרוש, חמץ) וטעמה חמרא.

שערי תשובה

בדאקראם שעקר הוא פהט"ו. ובשכרשין מאתן שקורין צוקע"ר ארבי"ט שנתבה כוסטין השכרשין עם הקטניות בנור, נראה דכ"ע מורו, ע"ש: [ו] שעורים. עכ"ט. ודין זה משוכות הרא"ש. נ"ש שכתבי שקרובים חולק על דין זה, ועין בהשוכות פרחיפס"ה אתרו ח"א ס" ט. ועין בעוללות אפרים דירקות שמבשלים לחולה לצורך משיחם מברך על המים כבדפת הדקות, ודוקא שעורים שאין צורך לבשל לאכילה כ"א לצורך משיחם בשביל החולה ע"ש, ועין לקמן סי' רח פט"א ואה"ע שם: [ו] מזיקין. עכ"ט. ועין פאש"ל אברהם פ"ש הא"ר, ונראה עקר פהמני"א פ"ן דבלא"ה דעת רבנו יונה שהביאו ב"י דס"ל לברך בחמץ, וגם אין זה בכלל טעם ברכה שפ"א דת"ח חו"ג ג' מים, דכ"מ פ"ח שפעה

באר היטב

של קטניות שקורין ארבי"ט שוטי"ן יש חלוק, דאוקם שהם נרעים בגנה יש לברך בפה"א אפלו על השרכיטין דע"ס כף נרעו לאכלן סיים, אבל אותן שעורין בשדות להניח עד שיתקשו ויבשלו אותם, אין לברך עליהם בפה"א אלא שהכל עד אחר בשולם, ט"ז, ע"ש, ובהשוכות פנים מאירות סי' סה חולק וכתב דאין לחלק ועל כלם מברך בפה"א: (י) שעורים. ועל הקארי"ט טה"צ"ט נמי שהכל, ע"ל סי' רב ס"ק יט: (י) דרבא. ודוקא בעשבים אמר כן דאינם נרעים מצד עצמן ולא מצד זריעה ודגלים בלי זריעה, אבל פרות טובות כגון זאנרע"ש⁴ מלינו"ש⁵ יש לברך עליהם כמ"ש בס"ק רב ס"ק א: (ח) אניט"ו. ואם שלקו מברך על מימיו בפה"א, מ"א ס"ק יד, ע"ש: (ט) במון. קמ"ל בל"א: (י) מזיקו. ודוקא בחמץ חזק שמכעבב כשמשליכין אותו על

משנה ברורה

נחשב בכלל תבשיל של חמשת מיני דגן שייכרף 'בורא מיני מזונות', שאין מברכין 'בורא מיני מזונות' אלא על מאכל, כמו שכתוב בס"ק רח סעיף ו. (ז) ומשמע שהוספות הן לח, דבור הפתחיל האי, דאפלו יש בהן פניות בכרי אכילת פרס גם-כן לא מברכין עליה אלא 'שהכל' נהנה בדברו: (יז) ועל מיישעורים וכו'. גם-כן מטעם הנ"ל, שלא נעשה פי אם לשתיה: (יח) עשבי דרבא וכו'. ואפלו הם טובים לאכל, כמו עשב שקורין שצאנר"ע⁶, שהן עלים חמוצים, ואפלו לאחר שפשלם שהוא מאכל שרים, מברכין 'שהכל', דאינו חשיב פל"ק לפרי, אבל על שלאטע"וי וכיוצא בזה שזנרעו מברכין 'בורא פרי האדמה' [ח"א]: (יט) שאינם נרעים. ודוקא (טו) בעשבים דאינם חשוכין מצד עצמם ולא מצד זריעה, ודגלים בלא זריעה, אבל פרות שהן טובים למאכל, אפלו גדלים בפירות מאליהן, כמו פזיקע"ס¹⁰ וכדומה, יש לברך עליהן 'בורא פרי האדמה'¹³: (כ) ועל במון. קמ"ל¹⁴: (כ) נכסבור, אלינדר"י בלעז: (כא) דלטעמא עבידי וכו'. ומרי (כו) בין ברטבין ובין ביבשין. וכן אם רקחן בדבש, נמי 'שהכל'¹⁵ [א"ר ופמ"ג]: (כב) ולא לאכילה. אכן אם שלק את האניט"ו (ח) מברך על מימיו 'בורא פרי האדמה', דלכ"י קמא להטעים דבר המבשיל¹⁶: (כג) עד שראוי לשתות¹⁷. דאף המתחלחו הנה יין, ב"ן ששפתה ונעשה חמץ אבד מעלתו: (כד) אינו מברך. ודוקא (יא) בחמץ חזק שנתחמץ פל"ק שמכעבב כשמשליכין אותו על הארץ, אבל בחמץ שאינו חזק פל"ק כף, ודאי אית לה הנאה מנה וכו' ברוכי: ג (כה) ריחה חלא וכו'. סעיף זה וסעיף ד (טו) פאו לבאר אודות הן שהתחיל

שער החיזיון

(ח) דדעת השערי תשובה וזכרין זה נס"פ מצד בחמד'משחן פהט"ו שייכרף על-פל"פנים בשל גנה 'בורא פרי האדמה', ודעת אבן העזר ופנים מאירות דתפיר מברך עליהן רק 'שהכל' אם אוכלן לברך בלא הקטניות, משום דאינן עקר הפרי, וכן הוא גס"פ דעת החי"א דס"ל נא, ועין שם שסבור דאפלו בעצוקצ"ר ארבי"ט שוטי"ן וז"ל וברך על השרכיטין שהכל, דלא פשערי תשובה: (ט) אבן העזר, שפ"ן הוא מנהג העולם, ומסתברא דרינא קבי דמפסרי מטעם טפל: (י) העסקתי מתשובת הרשב"א סימן חכה. ולפלא על הפג"א אברהם ששנה מלשון הרשב"א, ומסתמך זה נחוק בפרימרים קאי, עין שם, ואולי לא הנה לשני ספר הרשב"א רק מא"ה מעתיק שהעתיק דבריו בקצור ובשנוי: (יא) עין פערטנ"זקנים שכתב דבגנוניקא מברך 'בורא פרי האדמה', ובמגד'גבורים מצד דלדינא אין לחלק בזה: (יב) לקמן בס"פ רח סעיף ה: (יג) ויש עוד טעמים, עין בפוסקים: (יד) ויש לעין בהשוכות מהר"מ סימן קנד שהובא במגד אברהם סעיף קט"ט א אם אינו כותר לזה, ואין בדי השוכות: (טו) ט"ז וש"א. ועין בבאור הגר"א שהקשה על השלשן'ערוך קמפתק ופטריות. ולפי דבריהם לכאורה לא קשיא מדי: (טז) מן אברהם ומאמר'סרדכי וד הקטנה והגר"ו והלכה ברורה, דלא פ"ח נאלזה רבה. ולא דמי לפלפלין ונגביל דביבשין אין מברך כלל, דהם אינם ראויים לאכילה כלל ביבשותן, אבל הני ראויים קצת דמותיקים לסוף, אלא שאין צורך אכילתם כף ולא נטעי להו אדעתא דהכי. ולכן נחתינן דרנא ומברך 'שהכל' [מ"א ומאמר'טרדכי]: (יז) גמרא. ולכאורה מסתברא דהוא הדין בכמון נכסבור. והגר"א הקשה על עצם הדין, דאף בגופן נמי וברך 'בורא פרי האדמה': (יח) מן אברהם ומגד'גבורים והגר"ו וסדירו של הגאון יצ"ב"ן, ודלא פאלזה רבה, ועין בשערי תשובה שגם הוא הסכים בן לדינא, דכלאו הכי דעת רבנו יונה לברך על חמץ, עין שם, וכן מצאתי באשכול שדעתו דיש לברך על חמץ משום דהנה, ואין למדין מיום הכיפורים דחלפי ביותבי דעתא וחמץ אינו משיב גפ"ש מה שאין בן בענגא דכ"ס פלפלי מרמזן שפיר, דאינו בכלל אכילה כלל: (יט) עלות תמיד ואל"ה רבה. וכן מוכח מהגר"א: תרומה: 1 שעוניה ורקה. 2 קפה ת. 3 חה. 4 אכטניות. 5 פטל. 6 ששבו. 7 תמיל (כ"ס) של קטנית מתוקה. 8 יתקצ"י. 9 חסה. 10 פרי הגדל בר, ודמה לתית שדה.

